

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Wydział Nauk Społecznych
Dyscyplina: nauki o komunikacji społecznej i mediach
mgr Danuta Sztuba

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.: „Czwarta władza jako forma Niewidzialnej Ręki Adama Smith'a w obszarze mediów”, przygotowanej pod kierunkiem dr hab. inż. Tadeusza Szuby, prof. UPJPII.

Główna teza postawiona w niniejszej pracy zakłada, że Niewidzialna Ręka zaobserwowana przez Adama Smith'a w 1759 roku na platformie ekonomicznej jest obecna również dziś w obszarze (na platformie) mediów i realizuje swoją działalność jako Czwarta Władza. Chodzi przede wszystkim o mechanizm przymusu i oddziaływania na społeczeństwo, który nie ma natury ekonomicznej, a psychologiczną.

Prawdziwość tej tezy poparto omawiając prace Roberta Nozick'a nad teoriami funkcjonowania społeczeństwa w państwie oraz działalnością Niewidzialnej Ręki w innych strukturach społecznych niż rynki ekonomiczne. W toku badań udało się potwierdzić postawioną tezę.

Główną metodą badawczą przyjętą w pracy był Geographic Information Systems. Metoda została wybrana w celu ukazania złożoności funkcjonowania mediów jako systemu, a GIS daje możliwość pokazania poszczególnych warstw badanego elementu i relacji, które między nimi zachodzą.

Konstrukcja pracy wygląda następująco: wstęp, sześć rozdziałów z podziałem na podrozdziały oraz zakończenie i wnioski.

Rozdział pierwszy prezentuje sylwetkę Adama Smith'a, ojca ekonomii klasycznej, filozofa moralnego i odkrywcy Niewidzialnej Ręki. Szczególna uwaga została poświęcona omówieniu największych dzieł Smith'a, takich jak *Teorii uczuć moralnych* oraz *Badaniom na naturą i przyczynami bogactwa narodów*, głównie pod względem badań nad zachowaniem jednostek społecznych w ramach struktur społecznych, ale również pod względem koncepcji Niewidzialnej Ręki na gruncie ekonomii.

W rozdziale drugim zostali omówieni czołowi oponenti i zwolennicy Niewidzialnej Ręki i opracowane przez Roberta Nozick'a w dziele *Monarchia, państwo, utopia*, koncepcje państwa

minimalnego i ultraminimalnego oraz uniwersalizmu mechanizmu Niewidzialnej Ręki, który działa na innych strukturach społecznych niż rynki ekonomiczne.

W rozdziale trzecim zaprezentowano zarys historyczny koncepcji mediów jako Czwartej Władzy. Skupiono się głównie na postaci irlandzkiego polityka i filozofa Edmunda Burke, który jako pierwszy dostrzegł znaczącą siłę mediów. Omówiono też globalny rozwój nowoczesnych mediów elektronicznych, aby pokazać ich siły oddziaływania na społeczeństwo, w celu pokazania, że ówczesna forma Czwarta Władza jaką media sprawują, ma zupełnie inną mechanikę działania. Aby potwierdzić tezę został przywołany przykład Nozick'a i bardziej nam współczesne opracowania Tadeusza Szuby na temat uniwersalności teorii Niewidzialnej Ręki.

Rozdział czwarty przedstawia ogólny zarys metodologii badań, czyli Geographic Information Systems (GIS). Ma za zadanie wyjaśnienia doboru tej niestandardowej metodologii ze względu na specyfikę nadanego pojęcia.

Rozdział piąty dotyczy przestrzeni elektronicznych mediów i oddziaływania na poszczególne warstwy (w rozumieniu GIS). Omówienie każdej warstwy miało na celu pokazanie złożoności poszczególnych elementów wchodzących w jej skład oraz relację pomiędzy nimi.

W rozdziale szóstym podjęto próbę syntezy, która ma na celu wskazanie i opisanie przykładu aktualnej działalności Niewidzialnej Ręki jako Czwartej Władzy. Jako realny i współczesny przykład posłużył konflikt rosyjsko-ukraiński oraz kryzys humanitarny związany z rosyjską agresją zbrojną na tereny Ukrainy. Nowa rzeczywistość wynikająca z wybuchu konfliktu zbrojnego pozwoliła na zaobserwowanie współczesnej działalności Niewidzialnej Ręki na platformie społecznej.

Zakończenie pracy stanowi podsumowanie przeprowadzonej analizy, w którym zebrano argumenty potwierdzające przyjętą we wstępie tezę. Stanowi także podkreślenie współczesnego znaczenia oddziaływania Czwartej Władzy. Ostatni etap dysertacji stanowi również miejsce rozważań nad dalszą specyfiką i kierunkami badań nad jej naturą, strukturą i siłą.

27.10.2022.

Dante Szuba